(1685) "शमु उपशमने" (IV-दिवादिः-1201. अक. सेट्. पर.)

शमादिः ।

'आलोचने शमयते **शाम्यत्युपशमे श्यनि** ।' (श्लो. 149) इति **देवः** ।
[1]शमकः-मिका, [2]निशामकः-मिका, शमकः-मिका, शिशमिषकः-षिका, शंशमकः, शम्शमकः-मिका ; शमिता-त्री, निशामयिता रूपम्, निशमयिता वचः, शिशमिषिता-त्री, शंशमिता-शम्शमिता-त्री ;
[3]शाम्यन्[A]-न्ती, निशामयन्[B]-न्ती, निशमयन् वचः, शिशमिषन्-न्ती ;—
इत्यादिकानि रूपाणि सर्वाण्यपि दैवादिकदाम्यतिवत् (819) ज्ञेयानि। [4]शान्तः, [5]शान्तः[C]-शमितः[D], [6]प्रशान्, [7]शमी, [8]शमनः, [9]शान्तिः[E], [10]शमित्वा-शान्त्वा,

---

1. ण्वुलि 'नोदात्तोपदेशस्य मान्तस्यानाचमेः' (7-3-34) इति वृद्धिनिषेधः ।
2. धातोरमन्तत्वेन 'जनीजृष्क्नसुरञ्जोऽमन्ताश्च' (ग. सू. भ्वादिः) इति मित्त्वम् । तेन 'मितां ह्रस्वः' (6-4-92) इति णौ सर्वत्र ह्रस्वः । '**शमो** दर्शने' (ग.सू. भ्वादिः) इति दर्शनार्थे मित्त्वं निषिद्धम्। एवञ्च '**निशामयति** रूपम्' इत्यत्र मित्त्वाभावात् दीर्घः, '**निशमयति** वचः' इत्यत्र मित्त्वम्, इति बोध्यम् ।
3. शतरि, शपः श्यनि, '**शमा**मष्टानां—' (7-3-74) इति दीर्घः ।
4. निष्ठायां 'यस्य विभाषा' (7-2-15) इति इण्निषेधः । 'अनुनासिकस्य क्विझलोः—' (6-4-15) इति दीर्घः । अनुस्वारपरसवर्णौ ।
5. ण्यन्तात् निष्ठायां 'वा दान्त**शान्त**—' (7-2-27) इति सूत्रे निपातनात् णिलुक्, अनिट्त्वं च पक्षे भवतः । 'निष्ठायां सेटि' (6-4-52) इति णिलोपः । दीर्घोऽपि नित्यो निपातनादेव । पक्षे **शमितः** इति ।
6. प्रशाम्यतीति **प्रशान्** । क्विपि 'अनुनासिकस्य—' (6-4-15) इति दीर्घः । 'मो नो धातोः' (8-2-64) इति पदान्ते नकारः । स्वरादिषु पाठात् अव्ययत्वम् ।
7. तच्छीलादिषु कर्तृषु '**शमि**त्यष्टाभ्यो घिनुण्' (3-2-141) इति घिनुण्प्रत्ययः । प्रत्ययस्य णित्त्वेऽपि धातोर्मान्तत्वात् न वृद्धिः ।
8. शमयतीति **शमनः**=यमः । बाहुलकात् नन्द्यादित्वात् कर्तरि ल्युप्रत्ययः ।
9. क्तिचि, 'तितुत्र—' (7-2-9) इतीण्निषेधः । दीर्घानुस्वारपरसवर्णाः ।
10. उदित्त्वात् क्त्वायामिड्विकल्पः। इडभावपक्षे दीर्घानुस्वारपरसवर्णादिकं यथाशास्त्रमूह्यम् ।

A. '**अशाम्य**दात्मापि तमी नमामि दमिप्रियं श्रान्तिहरं भवन्तम् ।' धा. का. 2-65.
B. 'रथेन तं राजपथे प्रयान्तं निर्व्याजसङ्गेन **निशामयन्ती** ।' या. अ. 13-58.
C. 'दमितारिः **प्रशान्तौ**जा नादापूरितदिङ्मुखः ।' भ. का. 9-20.
D. '**शमित**तापमपोढमहीरजः प्रथमबिन्दुभिरम्बुमुचोऽम्भसाम् ।' शि. व. 6-33.
E. 'प्रायोपासनया **शान्तिं** मन्वानो वालिसम्भवः ।' भ. का. 7-73.